

Motion

1975/76: 73

av herr Nyquist

med anledning av propositionen 1975/76: 18 om ändring i utlänningslagen (1954:193), m. m.

Den ökande politiska terrorverksamheten, innefattande flygkapningar, mord och mordförsök, brevbomber etc., är djupt oroande. Som folkpartiet tidigare har framhållit bör Sverige vidta åtgärder, så att inte det förhållandet uppstår, att vårt land blir mer fördelaktigt som operationsbas för politiska terrororganisationer än andra. Vi bör också ta initiativ till och medverka till internationella sanktioner mot terrordåd.

Terroristlagen, som syftar till att förebygga politisk terrorverksamhet, har emellertid i sin nuvarande utformning kritiserats från rättssäkerhetssynpunkt. Åtgärderna för att förebygga politisk terrorverksamhet kan komma i konflikt med de garantier för rättssäkerhet och den enskildes integritet som är en omistlig del av det svenska rättsväsendet. Från folkpartihåll framfördes därför vid lagens tillkomst år 1973 förslag, som syftade till att eliminera eller minska sådana element som har kritiserats från rättssäkerhetssynpunkter. Vid riksdagsbehandlingen tidigare i år förlängdes lagen endast med ett halvt år med hänvisning till att en översyn av terroristlagen pågick inom arbetsmarknadsdepartementet. Översynen inriktades uppenbarligen på att tillmötesgå den anförda kritiken mot lagen. Mot den bakgrunden accepterade folkpartiet en förlängning av terroristlagen till årsskiftet.

I propositionen föreslås att en del av den nuvarande terroristlagen skrivs in i en reviderad utlänningslag och att en del görs till en särskild, för år 1976 gällande lag, som skall ge möjlighet att använda tvångsåtgärder i späningsyfte mot personer som har utvisats, men där utvisningen ej kunnat verkställas.

Principen om individuell ansvarighet

Vid behandlingen av terroristlagen år 1973 föreslogs från folkpartiet att propositionens förslag skulle ändras, så att avvisning och utvisning skulle kunna ske endast om det skäligen kunde misstänkas att personen i fråga skulle komma att utöva eller medverka till våld, hot eller tvång i politiskt syfte. Detta förslag avslogs emellertid i riksdagen, som ansåg att det skulle räcka med att personen tillhörde eller verkade för en organisation som täcktes av lagen. I nu föreliggande förslag införs ett personligt rekvisit för att lagen skall kunna tillämpas (20 §). Det skall inte längre räcka med att "det finns grundad anledning antaga" att någon "tillhör eller verkar för" en terroristorganisation utan det krävs också att det "med hänsyn till vad som

är känt om hans föregående verksamhet eller eljest föreligger fara" att han skall medverka till terroristhandlingar i Sverige. Detta är enligt min mening en förbättring jämfört med nuläget. Statens invandrarverk har emellertid vid remissbehandlingen av den promemoria som propositionens förslag bygger på uttryckt tvivel beträffande uttrycket "eller eljest" som förefaller verket alltför vagt.

I promemorian görs visserligen en exemplifiering av omständigheter som kan utgöra grund för av- eller utvisning. Dessa exempel bör enligt SIV anses vara täckta genom formuleringen "med hänsyn till vad som är känt om hans föregående verksamhet". Föredragande statsrådet ansluter sig i propositionen på denna punkt till den i promemorian föreslagna lösningen. Hon anför emellertid dessutom att "den omständigheten att medlemmen inte tidigare har medverkat till terroristdåd inte ensamt är avgörande. Fall kan exempelvis tänkas när medlemskapet ålägger medlemmen att medverka i sådana handlingar. I dessa fall medför naturligtvis redan det förhållandet att utlänningen är medlem att han bör betraktas som farlig."

Jag delar invandrarverkets uppfattning att sådan lagtext bör eftersträvas som inte väcker farhågor för en alltför vidsträckt tillämpning. Statsrådets ovan återgivna uttalande om bakgrunden till uttrycket "eller eljest" synes också innehålla en alltför kategorisk ståndpunkt, som delvis urholkar det personliga rekvisitet. Lagtexten bör enligt min mening preciseras i samband med riksdagens kommande prövning av frågan om förlängning av den särskilda lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall eller i samband med samordning av dessa bestämmelser med övriga regler för t. ex. telefonavlyssning.

Vilka organisationer berörs?

I propositionen föreslås vidare att den grupp organisationer som kan bli aktuell skall definieras tydligare i lagtexten än hittills. Det kommer fortsättningsvis att krävas att organisationen eller gruppen "med hänsyn till vad som är känt om dess verksamhet, kan befaras utanför sitt hemland använda våld, hot eller tvång" och därvid begå terroristhandlingar i Sverige, för att lagen skall vara tillämplig. Detta innebär enligt min mening en förbättring jämfört med nuläget.

Rikspolisstyrelsen har emellertid i sitt yttrande över promemorian bl. a. framhållit att systemet med avvisning med stöd av terroristlagen har visat sig mindre effektivt. Endast i ett fall har avvisning skett enligt lagen. Detta fall måste enligt styrelsen betraktas som ett rent undantagsfall. Rikspolisstyrelsen framhåller vidare att terroristerna ofta byter identitet och att de har tillgång till olika uppsättningar av identitetshandlingar. Inresekontrollen sker vidare vid de nordiska yttergränserna, vilket medför särskilda svårigheter. Till bilden bör också att arbetet med att föra terroristlistan och att sprida den till olika polismyndigheter är omständligt. Rikspolisstyrelsen

anser därför att systemet med avvisning, baserad på en särskild förteckning över presumtiva terrorister, bör avvecklas. Jag delar denna uppfattning. Då lagstiftningsförslaget i viss utsträckning bygger på detta system bör emellertid avvecklingen genomföras samtidigt med den aviserade förnyade prövningen av lagen och om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall.

Lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall

I promemorian föreslogs också att de särskilda tvångsåtgärderna (telefonavlyssning, brevkontroll etc.) skulle tas bort. Rättegångsbalkens regler om personella och reella tvångsåtgärder, grundade på misstankar om brottslig verksamhet, ansågs ge tillräckliga möjligheter även i dessa fall. Denna uppfattning fick under remissbehandlingen anslutning från bl. a. statens invandrarverk och polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt. I propositionen föreslås emellertid att dessa bestämmelser förs över till en särskild lag som skall gälla under 1976 i avvaktan på resultaten från den i fjol tillsatta utredningen om telefonavlyssning. Jag delar föredragande statsrådets uppfattning att det är lämpligt att avvakta kommande förslag från utredningen om telefonavlyssning, vilken även behandlar telefonavlyssningsbestämmelserna i terroristlagen, innan slutligt ställningstagande tas till behovet av särskilda tvångsmedelsbestämmelser. Jag förutsätter att telefonavlyssningsutredningen bl. a. kommer att föreslå en bättre ordning för beslut om telefonavlyssning. Med hänsyn till det allvarliga ingrepp i den enskildes integritet som telefonavlyssning innebär, ter det sig inte tillfredsställande att en ensam domare fattar dessa beslut. Man bör eftersträva att ge lagstiftningen en sådan utformning att samma regler gäller för utlänningar som vistas i Sverige och för svenska medborgare med avseende på polisens möjligheter att tillämpa tvångsmedel i spaningssyfte.

I propositionen meddelas, att utredningen inom en nära framtid kan väntas lämna sitt betänkande. Det är enligt min mening angeläget, att frågan om inarbetande av bestämmelserna i den särskilda lagen om tvångsåtgärder i rättegångsbalkens allmänna regler om tvångsåtgärder snarast möjligt kan prövas av riksdagen. Jag vill därför föreslå, att riksdagen beslutar att den särskilda lagen skall äga giltighet endast till halvårsskiftet 1976. Följaktligen bör förslag framläggas till innevarande riksmöte på de punkter som aktualiseras i denna motion.

Även om lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall ges den begränsade giltighetstid som jag har föreslagit, är det angeläget att riksdagen nu beslutar om sådan ändring av 2 § lagförslaget, att tvångsmedel enligt lagen endast tillåts i de fall som avses i den föreslagna 20 § utlänningslagen. Orden "åtgärd som utgör hot mot allmän ordning och säkerhet" bör alltså utbytas mot "användning av våld, hot eller tvång för politiska syften".

På vederbörande utskott torde få ankomma att utarbeta erforderlig lagtext.

Med hänvisning till ovanstående hemställas

att riksdagen beslutar

1. att lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall endast skall gälla t. o. m. den 30 juni 1976,
2. att 2 § i lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall ges sådan lydelse, att lagen endast kan tillämpas för att utröna huruvida berörd organisation eller grupp planlägger eller förbereder användning av våld, hot eller tvång för politiska syften,
3. att hos regeringen begära förslag till innevarande riksmöte till precisering av 20 § i utlänningslagen i enlighet med vad som anförts i motionen,
4. att hos regeringen begära förslag till innevarande riksmöte till sådan lagändring som innebär att systemet med en särskild förteckning över personer, som skall avvisas enligt 20 § utlänningslagen, avvecklas.

Stockholm den 17 november 1975

OLA NYQUIST (fp)